

Zaburzenia emocjonalno-motywacyjne u dzieci z dysleksją.

Fakt częstego współwystępowania zaburzeń emocjonalno – motywacyjnych z trudnościami w uczeniu się, bywa różnie interpretowany przez badaczy problemu. Jedni twierdzą, że zaburzenia te są przyczyną trudności w nauce, inni uznają je za objaw. Badaczem upatrującym przyczyn dysleksji w zaburzeniach emocjonalnych jest między innymi A. Le Gall, który stwierdził że „czytanie i pisanie symbolizuje wymagania świata dorosłych wobec dzieci i dzieci wrażliwe, uczuciowe w pewnych okolicznościach mogą te wymagania odrzucić.

Z takim stanowiskiem polemizuje J. De Ajuriaguera, która twierdzi, że teoria ta nie wytrzymuje krytyki w świetle najnowszych badań empirycznych. Według tej autorki zaburzenia sfery emocjonalnej i uczuciowej stanowić mogą jedynie konsekwencję nieprzewyciężonych trudności w nauce czytania i pisania (B. Zakrzewska, 1994). Mimo tak diametralnych różnic w poglądach naukowców, co do wzajemnych związków między tymi zaburzeniami, praktycy są zgodni, co do występowania zaburzeń emocjonalno – motywacyjnych. Emocje mogą zakłócać proces uczenia się lub mu sprzyjać, ponieważ każde dziecko ma indywidualne potrzeby emocjonalne, które wpływają na przebieg uczenia się i odgrywają rolę w pamięciowym przyswajaniu wiedzy.

Wśród dzieci przejawiających specyficzne trudności w nauce czytania i pisania często można zaobserwować symptomy zaburzonej dynamiki procesów psychicznych. Mogą one być przyczyną niepowodzeń szkolnych, częściej jednak stanowią ich konsekwencję.

Podstawowym źródłem doświadczeń kształtujących sposób emocjonalnego reagowania oraz wyrażania emocji dziecka jest rodzina. Miłość, czułość, akceptacja dają poczucie bezpieczeństwa i spokoju, Często krytyka w rodzinie, stawianie wymagań, którym dziecko nie jest w stanie sprostać, wytwarza poczucie bezradności, lęk przed oceną, złość na siebie i innych. Tworzony w ten sposób obraz samego siebie może rodzić przyjemne emocje lub bardzo przykre. Przejawy zaburzenia w zakresie motywacji do nauki, demonstracje zachowań społecznie nieakceptowanych (kłamstwa, ucieczki z lekcji) związane są z przykrymi doświadczeniami dziecka dyslektycznego, które obarczone niepowodzeniami szkolnymi i wzrastające w klimacie dezaprobaty środowiska domowego utrwała w sobie poczucie zagrożenia i reaguje nerwicą lub szuka dla siebie uznania w mało wartościowych społecznie grupach rówieśniczych. Potocznie uważa się, że dzieci źle się uczą z powodu lenistwa, złej woli czy też innych powodów. Natomiast szczegółowa analiza kliniczna takich przypadków pozwala stwierdzić, że zależność ta jest odwrotna. Dzieci nie chcą się uczyć, ponieważ źle się uczą z powodu różnych niezależnych od nich przyczyn, jak deficyty w sferze poznawczej i motorycznej lub zaburzenia neurodynamiki, które dodatkowo potęgują trudności w nauce spowodowane mikrodefektami. Efektem tych trudności jest zanikanie motywacji do nauki i problemy natury emocjonalnej.

Stałym elementem sytuacji szkolnej jest ocenianie. Ocena przekazywana jest nie tylko przez stawianie stopni, ale przede wszystkim wyrażana słowami określa stosunek nauczyciela do dziecka. W miarę nabywania przykrych doświadczeń uwidaczniają się u dzieci zaburzenia sfery emocjonalnej, obserwowane jako poczucie braku bezpieczeństwa, lękliwość czy poczucie niższej wartości. Dzieci stają się nieśmiałe i lękliwe, niepewne w sytuacjach napięcia emocjonalnego, np. podczas wezwania do odpowiedzi przy tablicy, wykazują reakcje nerwicowe w postaci silnych zahamowań i nie potrafią dać sensownej odpowiedzi, mimo tego, że są przygotowane do lekcji. Może też być przeciwnie, wystąpią przejawy agresji i innych negatywnych reakcji emocjonalnych.

Dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi przeżywają częściej i intensywniej niż inne dzieci emocje złości i lęku, a także mają trudności z wyrażaniem tych uczuć w sposób uważany za właściwy. Gwałtowne wybuchy złości mogą mieć formę ataku słownego czy fizycznego na inną osobę albo formę niszczenia przedmiotów. Czasem dziecko kieruje złość na własną osobę, zadając sobie ból fizyczny (autoagresja). Charakterystyczny dla tych zachowań jest fakt, że przyczyna wywołująca wybuch gniewu jest z punktu zewnętrznego obserwatora nieproporcjonalnie mała do siły reakcji dziecka.

Dla dzieci dyslektycznych tempo nauki w szkole jest często za szybkie, a nagromadzenie wiedzy zbyt duże, jak na ich możliwości. Nauka szkolna wymaga od nich większego nakładu pracy w celu opanowania materiału oraz większej intensywności ćwiczeń w porównaniu do dzieci o prawidłowym rozwoju. Dzieci dyslektyczne, jeżeli nie są wspomagane bardzo szybko napotykają na niepowodzenia. W chwili, gdy zaczynają tworzyć się zaległości w wiadomościach szkolnych, dziecko nie jest w stanie samo ich wyrównać. Stale powtarzające się niepowodzenia zniechęcają dziecko. W konsekwencji zaprzestaje ono podejmowania wysiłków związanych z uczeniem się. Jednocześnie stara się w różny sposób chronić przed niepowodzeniami – nie bierze udziału w lekcjach, korzysta z podpowiedzi, wagaruje.

W wielu popularnych źródłach można znaleźć informacje, że doświadczanie niepowodzeń w podstawowych dziedzinach szkolnych, mimo wysiłku wkładanego w pokonywanie trudności, rodzi negatywne emocje u osób z dysleksją, mogące prowadzić do nerwic i zachowań aspołecznych. Jedną z częściej wymienianych konsekwencji dysleksji w sferze emocjonalnej jest depresja. Willcut i Pennington (2000, za: Krasowicz – Kupis, 2008) wykazali, że 33 % adolescentów i młodych dorosłych ludzi cierpi z powodu dysleksji. Choć większość dyslektyków nie stanowi grupy klinicznej tej kategorii, to stanowią oni grupę wysokiego ryzyka intensywnych negatywnych emocji – uczuć bólu i smutku. A internalizacja smutku prowadzi do niskiej samooceny.

Depresja w wieku szkolnym może się przejawiać się większą aktywnością w celu ukrycia czy zagłuszenia bolesnych uczuć (ekstrawertycy) lub niechęcią do korzystania z

czegokolwiek (introwertycy). W obu grupach natomiast pojawiają się negatywne myśli o sobie oraz widzenie świata w czarnych barwach (Krasowicz- Kupis, 2008).

Zaburzenia emocjonalne mogą się też ujawniać reakcją uogólnioną – wzmożenie pobudliwości nerwowej polegające na wzroście niepokoju ruchowego, nadwrażliwości emocjonalnej, płaczliwości i nadmiernej lęklivosti. Wczesne niepowodzenia wywołują reakcje nerwicowe głównie u dzieci, które od wczesnego dzieciństwa wykazują nadwrażliwość emocjonalną, dzieci zaś zrównoważone wykazują objawy nerwicowe dopiero po kilku latach niepowodzenia. Spionek (1973) zwraca uwagę na interakcję problemów dziecka i postaw rodziców, które w konsekwencji mogą nasilać lub osłabiać ryzyko zaburzeń emocjonalnych.

Warto też zaznaczyć że nie wszystkie dzieci dyslektyczne są skazane na niepowodzenia szkolne. Część z nich, dzięki sprzyjającym czynnikom biopsychicznym, a zwłaszcza wysokiej inteligencji, oraz korzystnym czynnikom środowiskowym (tu szczególnie rolę odgrywa życzliwość i zrozumienie trudności dziecka ze strony rodziców i nauczyciela), przezwycięża trudności w nauce a nawet osiąga znaczące sukcesy (Bogdanowicz, 1994).

Dlatego bardzo istotna w pracy z dziećmi jest odpowiednio dobrana terapia, która powinna obejmować nie tylko dysfunkcje natury poznawczej, ale również aspekt intelektualny i społeczny funkcjonowania jednostki. Powinna również uwzględniać mocne strony dziecka i stymulować ich dalszy rozwój.

Bibliografia:

Bogdanowicz M. (1994) „ O dysleksji czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu – odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli”, Linea, Lublin

Bogdanowicz M. (2009) „Uczeń z dysleksją w szkole”, Wydawnictwo Pedagogiczne Operon, Gdynia

Krasowicz – Kupis G. (2008) „Psychologia dysleksji”, PWN, Warszawa

Opracowała :

mgr Anna Piekarcz – psycholog PPP Żywiec